DUMITRU LOŞONŢI
(Cluj-Napoca)

DIN TERMINOLOGIA PĂSTORITULUI (I)

BĂLŢÍCĂ, **BĂLŢÚICĂ**, **BĂLŢÚIE**, **BĂLÚICĂ**. Dintre „numele care se dau după culoare, temperament, năravuri, lipsuri, mărime etc." vacilor, corespondentul Iancu Zăbavă din Şimon BV menţionează două: „*priana, bălţica*" [sic!] (vezi CHEST. V 76/82 [fost 30].

Deşi acestea sunt, evident, nume proprii (chiar dacă au fost scrise cu literă mică), în MDA apare *bălţícă* ca substantiv comun, cu pl. (inventat) *bălţíci*), cu sensul denaturat 'vacă (mică) bălţată' [sic!] şi derivat din „*baltă* [sic!] + *-ică*".

Baltă e greşeală în loc de *balţă*, femininul lui *balţ* „nume de animal cu gâtul alb s. pestriţ, alb cu negru. «*Balţ* = alb şi negru, pistriţ»: POPOVICI, R. D. 164. «*Bálţă* (pl. *bálţe*) = numele unei oi care e b ă l ţ a t ă, adică la care grumazul e alb, iară încolo neagră»: MARIAN" (DA).

Acelaşi lucru se constată la *Bălţúică*, nume de vacă bălţată (Bistriţa MH: „La o vită bălţată, ciobanii îi zic şi *bălţuică*"), *Bălţúie*, nume de capră bălţată (Boteni AG: „Caprelor se dau numiri de: ciută, roşie, sultănică, muscurică, *bălţuie* etc."), şi *Bălúică* „numele unei vaci bălaie", corect explicate în DA din *balţă*, cu suf. *-uică*, respectiv *-uie*, şi din *bălă*, cu suf. *-uică*.

În MDA s-a redactat (greşit) *bălţúică* (cu pl., inventat, *bălţúici*) 'bălţică [= vacă (mică) bălţată]' [sic!], *bălţúie* (cu pl., inventat, *bălţúi*) 'capră bălţată' şi *bălúică* 'vacă bălaie'. *Bălţícă* şi *bălţúie* apar derivate tot de la *baltă* (în loc de *balţă*).

BERCÍE. Cu pl. *bercíi*, această formă se găseşte în MDA ca substantiv feminin cu sensul 'oaie cu lâna neagră' şi etimologia necunoscută.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

Sursa este greşit indicată: CHEST. V 75/97 în loc de CHEST. V 75/47.

Bercíe este un cuvânt creat de redactori din forma de pl. *bercii*, scrisă de corespondentul din Telechi-Recea (sat desfiinţat în 17 febr. 1968 şi unificat cu satul Recea) BV: „Oile după culoare se numesc alba [...] şi negre Corbe sau bercii" (CHEST. V 75/30 [fost 47]).

Suspectăm că *bercii* este o greşeală de ortografie a corespondentului în loc de *berci*, care e pl. lui *bercă*, cuvânt cunoscut. Corespondentul a scris greşit cu doi *i* şi alte cuvinte (sau forme gramaticale) din răspunsul său: „de 3 anii" (*ibidem*, 73/30), „apoi boi şi vacii" (*ibidem*, 77/30), „În stâna de burdusii [= burduşi]" (*ibidem*, 121/30), „laptele acru se tâne [sic!] în budăcii de lemn" (*ibidem*, 122/30) etc.

Aşadar, *bercie* se va elimina din dicţionarele viitoare.

BITÁTĂ, **BIŢÁTA**. *Biţata* (scris: *biţata*) este un nume de oaie „cu lâna până în pământ", comunicat din Răcăşdia CS (vezi CHEST. V 76/61 [fost 48]).

Biţátă, nume de oaie „cu biţul mai lung", a fost notat de colegul Nicolae Mocanu în Herendeşti TM (vezi ALRR – *Banat*, 2302/80).

Provine din adj. *biţát, -ă* 'care are lâna lungă, aproape până în pământ, cu biţe (viţe) lungi şi dese; biţos, lăţos, miţos', un derivat, cu suf. *-at*, de la *bíţe* (pl. lui *bíţă* sau *biţ*) 'viţe (mai lungi) de lână' („*Biţele* sunt miţele mai lungi": Pamfile 1910, p. 6; „[*Miel*] *biţat* = cu lână abundentă": DA). Pentru variantele, sensurile, răspândirea şi etimologia lui *bíţă*, vezi Teaha 2005, p. 320–327.

Substantivul propriu *Biţata* (din Răcăşdia) apare în MDA metamorfozat în substantiv comun, în forma (greşită) *bitátă*, cu pl. (inventat în redacţie) *bitáte*, cu sensul mutilat 'oaie cu lâna până la pământ' şi etimologia necunoscută.

Mai precizăm că adj. *biţát* lipseşte nejustificat din acest dicţionar.

BÚFUR. Adjectivul *búfur* „(despre blănile de miel) gri de nuanţă maro deschis", existent într-un glosar din satele din jurul oraşului Roşiorii de Vede TR (vezi CV, III, 1951, nr. 1, p. 35), figurează în MDA definit 1. 'gri'; 2. 'maro deschis' şi cu etimologia necunoscută.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

A mai fost atestat în Mărăşeşti MH (NALR – *Oltenia*, vol. IV, h 756/941) şi, ca nume dat oilor după culoarea lânii, în Tătărăştii de Sus TR (*Búfură* „vânătă, brumărie"), Merenii de Jos TR (*Búfure* „brumării"), Mavrodin TR (*Búfure* „cenuşii"), Teleormanu TR (*Búfure* „cenuşiu deschis" pl.), Frăteşti GR (*Búfură* „gri") (ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, pş. 130/2302/794, 798, 804, 806, 833).

E un derivat, cu suf. *-ur*, sau o formaţie analogă după *fúmur* 'cenuşiu' (< lat. **fumulus*, rezultat din *fumidus*, prin înlocuirea lui *-ĭdus* cu *-ŭlus*: Sextil Puşcariu, în „Convorbiri literare", XXXIX, 1905, nr. 4, p. 303) de la *búfă* 'ceaţă', cuvânt notat în Aluniş OT (ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. IV, h 525/760) şi, în varianta *pufă* 'ceaţă deasă', în Olteni VL (NALR – *Oltenia*, vol. II, pş. 45/1605/911).

În mod similar au fost explicate *brúmur*, *-ă*, *búhur*, *búzur* (*buzúr*), *-ă/-e* şi *mélciur*, *-ă*.

Brúmură 'brumărie' a fost comunicat din Boşorod HD, între adjectivele referitoare la culoarea caprelor: „negre, albe, galbene, pistriţe, brumure (cu vânăt şi cu alb)..." (CHEST. V 76/12 [fost 14]).

Buzură e atestat cu sensurile 'nume dat unei oi cu nasul negru sau cu picăţele negre pe bot, în formă de muşte' (CADE), '(despre oi) cu lâna şi botul alb' (Scoarţa GJ: NALR – *Oltenia*, vol. IV, h 804/915), sens suspect, '(în varianta *buzúră*) oacheşă' (Cionţi GJ; Izvoru, sat înglobat în comuna Şimnicu de Sus DJ: *ibidem*, h 805/918, 933), '(în varianta *búzure*) pestriţă pe bot şi pe picioare' (Clopotiva HD: Conea 2010, p. 75, nota 1).

Substantivele proprii *Brumura* (nume de capră) (Densusianu 1915, p. 83) şi *Buzur(e)a* (nume de oaie „cu negru pingă buză") (*ibidem*, p. 82), care provin din adjectivele *brúmură*, *búzură/búzure*, sunt considerate „derivate cu suf. *-ura*, ca *Fumura* (< *FUMULA)" (*ibidem*, p. 85). Şi pentru N. Drăganu, adj. *buzur* „este, evident, un derivat din *buză*, de felul lui *fumur* 'fumuriu, de culoarea fumului'..." (DR VI, p. 265). Vezi şi Densusianu 1934–1935, p. 50; DELR.

Sextil Puşcariu a precizat că adj. *búhur* '(despre păr) zbârlit', notat de Sever Pop în Costeşti GJ (vezi ALR I, vol. I, h. 66/840), s-a format „de la *buhă* cu un suf. *-ur*, care se găseşte şi în *fúmur* (din lat.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

**fumulus* = *fumidus*)" (DR IX, p. 419). Cuvântul lipseşte nejustificat din dicţionare.

Pe baza substantivului propriu *Melciură*, nume de oaie „cu coarne mici şi răsucite" (Râmnicu Sărat BZ: Stoian *Păst.* 68), în DLR s-a lucrat adjectivul (şi substantivizat) '(oaie) melcie [= cu coarne mici şi răsucite în spirală]', raportat, pentru etimologie, la *melc*.

Ion Popescu-Sireteanu (2005, p. 76) vede în nume un „probabil derivat de la pl. *melciuri*, cu suf. *-ă*". După Densusianu 1934–1935, p. 62, adjectivul este „un derivat" de la *melci*, variantă a lui *melc*, „provocat de asocierea cu formele [...] *fumură* şi *muscură*". Întâlnind cuvântul (tot ca nume propriu de oaie) într-un glosar bănăţean, Pia Gradea (în MCD I, p. 140) arată că e „derivat din sg. *melci*, cu suf. *-ură*", trimiţând la „*ciucură*, f u m u r ă".

Bufurică a fost notat în Mărăşeşti MH ca nume de oaie „cenuşie, bufură" (NALR – *Oltenia*, vol. IV, h 756/941). În DGDS, este lucrat adjectiv feminin şi explicat ca diminutiv al adjectivului *bufură*". După părerea noastră, *Bufurică* nu e adjectiv, ci nume propriu feminin.

BUGÁRA, nume de oaie „cu miţele ca cocorii (la vârf întoarse rotund)", este cunoscut din (Maidan, azi) Brădişoru de Jos CS (vezi LIUBA-IANA M., p. 112).

Îl reţine DA, cu precizarea că e substantiv feminin articulat, menţionând în paragraful etimologic: „poate, la origine, 'oaie bulgărească', din sârb. *bugar* 'bulgar' (însemnează şi 'porc')".

MDA îl dă tot în forma articulată, dar ca substantiv comun, cu pl. necunoscut, modifică definiţia în 'oaie cu blana ondulată spre vârf', eliminând referirea la culoarea lânii şi lăsând cuvântul cu etimologia necunoscută.

Gămulescu 1974, p. 96 îl explică din scr. *bugarka* 'nume de oaie albă cu urechile negre', 'nume de oaie neagră'.

Tot ca nume de oaie a mai fost notat în formele *Búgără* „neagră pe bot, în rest albă" (Ogradena, sat desfiinţat, unificat la 27 oct. 1977 cu Eşelniţa MH: ALRR – *Banat*, 2302/3) şi *Búgăra* „cu bot negru" (Bănia CS: *ibidem*, 2302/15).

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

BUMBIŞĂ, **BUMBURIŞCA**. *Bumbişă* a fost comunicat din Galşa AR, alături de *Muscura*, *Coarnişă* [scris: *coarnişe*], *Codişă* [scris: *codişe*], *Cheşea* ...", ca nume care se dă oilor, fără vreo precizare.

E vorba de adj. *bumbiş*, care credem că se accentuează *búmbiş* (cf. *supra*, *coarnişe*) şi e o variantă a lui *búmbeş* 'cu bumbi [= negi?, pete?]', un derivat, cu suf. *-eş*, de la *bumb*.

Printre numele de oi comunicate de corespondentul din Vad MM se află şi *Bumburişca*, nume purtat de o oaie care „are la grumaz 2 negei" (CHEST. V 76/92 [fost 109]).

Acest substantiv propriu apare în MDA ca substantiv comun, definit 'oaie (sau capră) care are pete, negi, aluniţe' şi explicat din adj. „*bumbur*[*iu*] + *-işcă*", *bumburiu* figurând în acest dicţionar ca variantă a lui *bumbuliu* 'sferic'.

În primul rând, nici acest cuvânt, nume propriu, nu trebuia inclus în dicţionar. În al doilea rând, adj. *bumburiu* nu este o variantă a lui *bumbulíu* 'sferic' (< *bumb* + suf. *-uliu*: Loşonţi 2000, p. 35), ci înseamnă 'cu bumbi [aici: negei, pete]', 'care are pete' şi e un derivat de la *bumb* cu suf. *-uriu*. Cf. *răbduriu* 'care are răbdare, răbdător', *spărguriu* 'care se sparge, casant' (Loşonţi 2007, p. 137).

CĂLÚŞĂ, nume de oaie „albă cu pupi negri pe bot", notat de colegul E. Beltechi în Lescoviţa CS, sat de sârbi românizaţi, provine din adj. *călúşă* '(despre oaie) albă cu pupi negri pe bot', necunoscut de dicţionare.

Acesta este un împrumut din sb. *kalùša*, cuvânt înregistrat „în graiurile din Kosmet" (Scărlătoiu 1984, p. 290).

CĂCIULIU, **CĂCIULIE**. Printre numele care se dau după culoare, temperament, năravuri, lipsuri, mărime etc. caprelor, corespondentul din Târgu Ocna BC a menţionat pe *Căciulie*, iar printre cele care se dau câinilor, pe *Căciuliu* (CHEST. V 76/90 [fost 89]). Nu a precizat caracteristica care a stat la baza denumirii.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

Credem că aceste nume provin de la adj. *căciulíu, căciulíe*, variantă, rezultată prin substituirea lui *r* cu *l*, a lui **căciuríu, *căciuríe*, un derivat, cu suf. *-iu, -ie* de la *cáciur* sau *căciúr* ‘cu pete, pestriţ, tărcat’. Cf. *buzurie* < *buzură*, *cârciurie* < *cârciură*, *fumurie* < *fumură* (vezi DA; Loşonţi 2007, p. 147).

Cáciur are variantele *cácer, cácior, cácir, căciór, căciúr* şi este cunoscut de dicţionare. După Cihac II, p. 36 provine din magh. *kacér* ‘cochet, prost’. Scriban îl compară cu rut. *káčur* ‘răţoi’, iar MDA, după menţiunea că etimologia e nesigură, îl compară cu magh. *czer* ‘cochet’, formă pe care n-o găsim în dicţionarele maghiare. DA, DU, CADE, DER, DEX[1, 2], BDG îl lasă fără etimologie, iar DM nu-l înregistrează.

CÂRCIOR, **CÂRCIUR**, **SCÂRCIOR**, **CÂRCIOABĂ**. Unele dicţionare cunosc adj. *cârciór, -cioáră* cu sensurile: 1. ‘(despre oi) cu coarnele sucite înainte’; 2. ‘(despre oi) cu lâna creaţă’; 3. ‘strâmb, încârligat’.

DA îl menţionează s.v. *cârcel*, DU îl raportează la *cârcel*, DER îl dă printre derivatele verbului *a se cârci*, iar CADE şi MDA îl lasă cu etimologia necunoscută.

Cârciór este o variantă a lui *cấrciur, -ă*, adj. care circulă în Banat, Oltenia şi Muntenia cu sensurile menţionate şi care este un derivat, cu suf. *-ur*, de la *cârci* ‘cârlig la viţa de vie’, substantiv atestat în aceeaşi arie (vezi ALRR – *Banat*, 2140/3, 79; NALR – *Oltenia*, vol. IV, pş. 111/2140; ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, pş. 69/2140), împrumutat din sl. *krč* (Puşcariu 1922–1923, p. 392).

Alternanţa *u/o* şi mutarea accentului pe silaba finală se întâlnesc şi la alte cuvinte din această sferă semantică: *búzură/buzúră* (vezi *supra*), *cáciur/cácior/căciúr* (vezi *supra*), *fúmur/fúmor* (vezi *Fumora*, nume de capră în Banat: MCD I, p. 140).

Cuvântul mai are variantele *cấrciov, -ă*, de la care provine numele *Cấrciovă*, dat unei oi cu „coarne încolăcite” (Pecica AR: ALR II, 5329/53), şi *scấrcior, -ă* 1. ‘(despre părul omului) creţ (vezi NALR – *Oltenia*, vol. I, h 13, 14); 2. ‘(despre lâna oilor) creaţă’ (*ibidem*, vol. IV, h 799/963). Prima a rezultat din contaminarea lui *cấrcior, -ă* cu

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

ciácov, *-ă*, acesta din urmă fiind dat de informatorul de la care E. Petrovici a notat varianta *cấrciovă*, iar cea de a II-a, din *cấrcior*, prin proteza lui *s-*.

Forma *Cârcioabă*, „nume dat unei oi cu lâna creaţă, măruntă”, existentă în Densusianu 1934–1935, p. 33 şi explicată „din tema slavică *krъč*, care apare şi în *cârcel* cu semnificaţia de ‘ceva răsucit’ ”, este o greşeală, probabil de dactilografiere, în loc de *cârcioară*. O. Densusianu (*loc. cit.*) precizează că a luat-o din Damé 1898, însă acolo nu există decât *cârcioară*.

Neverificând în Damé, Ion Popescu-Sireteanu (2005, p. 74) o reţine.

CEACOVÁNĂ, **CEÁCOVĂ**. *Ceacovánă*, nume de oaie „cu coarne mari, în lături” (Pecica AR: ALR II, 5329/53), provine din adj. *ciacovánă* ‘(despre o oaie) cu coarne mari, în lături’. Pluralul *ciacovene* „(despre oi) cu coarne lungi, mari” a fost comunicat din Galşa AR (CHEST. V, 67, 68/34).

E un derivat de la *ceácovă* ‘idem’, adjectiv notat şi el ca nume de oaie: *Ceácovă* „cu coarne mari, în lături” tot în Pecica (vezi ALR II, 5329/53).

Ceácov, *-ă* este un împrumut din scr. *čakov* ‘ceacău [= cu coarnele plecate sau întoarse în afară]’ (Tomici 1998–1999).

CEPSOÁIA. *Cepsoáńa* (scris: *Cepsónea*), nume de oaie şi de capră în Banat, existent, fără explicaţie etimologică, în MCD I, p. 140 şi (de aici) în Popescu-Sireteanu 2005, p. 74, trebuie literarizat *Cepsoáia*.

E un derivat de la *ceápsă*, cu suf. *-oaie*. Cf. *Căciulată*, nume de oaie „cu lână multă pe cap, încât aproape nu vede” (Stoian 1934, p. 63), un derivat, cu suf. *-at*, de la *căciúlă*.

CIUFOÁIA. *Ciufoáńa* (scris: *Ciufónia*), nume de oaie în Banat, existent, fără explicaţie etimologică, în MCD I, p. 140 şi (de aici) în Popescu-Sireteanu 2005, p. 74, trebuie literarizat *Ciufoaia*.

E un derivat, cu suf. *-oaie*, de la *ciuf* ‘smoc de păr zbârlit (căzut pe frunte)’ (MDA).

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

CIÚPUR. Adjectivul *ciúpur, -ă* a fost comunicat din Mozăceni AG, definit „bine îmbrăcat, cu lână multă (se foloseşte când e vorba de oi)”, urmat de citatul ilustrativ „Nu ştiu, zău, ce-or face oile mele iarna asta, că toate sunt slabe şi făr’ de lână, numai una e mai ciupură” (CV, III, 1951, nr. 11, p. 36).

În MDA este definit ‘(despre oi) care are lână multă’ şi lăsat cu etimologia necunoscută.

După părerea noastră, cuvântul trebuie definit ‘(despre oi) care are lână ceva mai multă decât altele cu lână foarte puţină’ şi e un derivat, cu suf. *-ur*, fem. *-ură*, de la *ciup* (pl. *ciupi*) ‘smoc de lână’.

COCÃRN. *Cocârna*, nume dat unei oi „cu coarnele întoarse spre ochi” (Răcăşdia CS: CHEST. V 76/61 [fost 48]), atestă adj. *cocârn* ‘(despre oi) cu coarnele întoarse spre ochi’, absent din dicţionare.

Acesta e un derivat de la *a cocârni* ‘a încunjura, a feri, a evita’, pe care DA îl dă după o comunicare a lui A. Coca (din fostele cercuri Oraviţa şi Sasca Montană CS) şi-l explică, prin asimilarea *p – c > c – c*, din **pocârni*, un derivat din *a cârni* cu prefixul *po-*, productiv în Banat.

CÓRNOŞ. *Córnoşă*, nume de oaie „cu coarne mari” (Nojorid BH: NALR – *Crişana*, 2302/154), provine din adj. *córnoş* ‘cu coarne (mari)’, necunoscut de dicţionare, un derivat, cu suf. *-oş*, de la *corn*.

HULTURÍU. *Hulturía*, nume de oaie dat după culoare (Pipirig NT: ALR II, 5328/551), provine din adj. *hulturíu, -íe* ‘(despre culoare) ca a vulturului’, un derivat cu suf. *-iu*, de la *hultur*, variantă a lui *vultur*.

ÎMBELCIURÁT. Acest adjectiv se întâlneşte într-o variantă a baladei Dolca, culeasă din Costol (Serbia): „Dar, Costa că mi-a avut / Pe-a meoară ocheşică / Cu coarnele-mbelciurate / Şi pe spinare sânt date” (Giuglea 1927–1928, p. 529–530).

G. Giuglea, culegătorul, îl glosează corect: „ca melcii, adică învârtite în formă de spirală” (*ibidem*, p. 530, nota 1).

Lipseşte din dicţionare.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

Provine din contaminarea lui **melciurát* (< *mélciură* + suf. *-at*) cu sinonimul *îmbelciugát*.

JUE, **JUIAN**, **JUIE**. *Jue* ‘(despre oi) cu botul galben’ se găseşte în MDA din Secusigiu AR (vezi CHEST. V 75/78 [fost 11]), cu etimologia necunoscută.

Cuvântul trebuie ortografiat *juie*.

E un împrumut din sb. *žuja*, care figurează în Tomici 1998–1999 cu sensul ‘animal (domestic) bălan, plăvan, şarg’.

Alături de „*jue* = cele care sunt galbene pe bot” s-a comunicat şi „*juiane* = cele ce sunt puţin galbene pe lângă ochi”. Reţinând atestarea, MDA reface corect singularul *juiánă*, dar îl defineşte ‘(despre oi) care e puţin galbenă pe lângă bot’ [sic!]. După menţiunea că etimologia e nesigură, face trimitere la *jue*.

E un împrumut din sb. *žujan*, pe care Tomici 1998–1999 îl dă cu sensul ‘viţel bălan, plăvan’.

ÇICATÎ, **PICÁTĂ**, **PÍCUR**, **PICURÁTĂ**. *Çicatî* este nume de oaie „cu lâna albă înflorată cu negru” (Râmnicu Sărat BZ: Stoian 1934, p. 63).

Cuvântul nu e discutat de Densusianu 1934–1935. Îl reţine Ion Popescu-Sireteanu (2005, p. 75, în forma greşită *Kicată*), fără să încerce vreo explicaţie.

Literarizând forma fonetică, rezultă *Picată*, nume provenit de la adj. *picát*, *-ă* ‘pătat’, cunoscut de DLR.

Adjectivul *pícur* se găseşte în Gl. Argeş, însemnând ‘(despre oi, miei) care are pete mici, ca nişte stropi negri, pe la bot; picuriu’ (*oaie picură*, *mieluţ picur*), ‘(despre obiecte) pătat, pestriţ’ (*Am cumpărat nişte nasturi picuri* [= picurii, picuriţi]).

În DLR şi MDA este raportat la verbul *a picura*.

Iulia Mărgărit (2010, p. 159) găseşte mult mai firească formarea „termenului prin derivare regresivă de la *picuriu*, după modelul dubletelor *albastru/albăstriu*, *maron/maroniu* etc., chiar dacă situaţia nu este aceeaşi, în sensul că adjectivul derivat reprezintă termenul secund în raport cu baza adjectivală”.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

Şi noi considerăm că *pícur* e un derivat regresiv de la *picuriu*. Modelul nu este însă cel indicat mai sus, ci *fúmur/fumuríu*, *múscur* ‘picur’/*muscuríu* ‘picuriu’ etc.

Adjectivul *picurát*, *-ă* ‘cu pete, pătat’, notat în Putineiu GR („*Mărcúşă* – picurátă pe ochi”: ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, pş. 130/2302/834), s-a format, cu suf. *-at*, de la pl. *picuri* ‘pete, picături’.

MÁCOŞĂ figurează în DLR ca substantiv feminin, însemnând „(prin Banat şi sudul Transilvaniei) oaie care are pupi galbeni pe lângă ochi”, cu accentul şi etimologia necunoscute.

În toate cele trei surse menţionate (H XVIII 141; Densusianu 1915, p. 82 şi CHEST. V 67/61) este dat ca nume de oaie, deci ca substantiv propriu, în ultimele două nefiind nicio precizare referitoare la aspectul oii. Din DLR l-a preluat Sireteanu 2005, p. 76, fără să-i poată da etimologia.

Tot ca nume de oaie l-a notat şi colegul E. Beltechi în Vărădia CS: *Mácoşă* „cam gălbănuie pră bot” (vezi ALRR – *Banat*, 2302/23).

Substantivul propriu, transformat, în mod greşit, în DLR în substantiv comun, provine din adj. *mácoş*, *-ă*, un împrumut din magh. *mákos* ‘cu pete negre’ (propriu: ‘cu mac’).

MĂLÁUCĂ, nume de „oaie molatică” (Vad MM: CHEST. V 76/92 [fost 109]), se explică din contaminarea lui *mălái* cu **moláucă*, care a rezultat din *moláie*, fem. lui *mol*[ău], prin substituirea suf. *-aie* cu *-aucă*, sau e un derivat, cu suf. *-aucă*, de la *molău*. Cf. *mutalău/mutălău*, *mutaláie/mutăláie*, *mutaláucă/mutăláucă*; *prostalău/prostălău*, *prostaláie/prostăláie*, *prostaláucă/prostăláucă* etc.

MĂRÚŞCĂ, nume de oaie „cu pistriţături pe bot”, a fost notat în Mihăieşti OT (vezi ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, pş. 129/2302/775).

A rezultat, prin metateză, din *Mărcuşă*, nume înregistrat în punctele vecine sau apropiate 769, 777, 779–782, provenit din adj. *mărcúş*, *-ă* ‘(despre oi) alb cu botul negru sau fumuriu; alb cu pete negre,

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

galbene sau roşii pe bot, cu botul petriţ", explicat în DLR din scr. *mrkuša* 'iapă brună'

Densusianu 1934–1935, p. 55 defineşte cuvântul sârbesc 'cu pete negre', iar Tomici 1998–1999, 'animal (domestic) (cu părul) de culoare închisă'.

MÓICOŞ. Adjectivul este atestat în forma de feminin *móicoşă* '(despre oaia care rămâne totdeauna la urmă) moale', în Vârciorog BH (NALR – *Crişana*, 2389/157).

Nu e cunoscut de DLR.

E un derivat, cu suf. *-oş*, de la *móică*.

MÚSCUR. Este un adjectiv popular, adesea substantivizat, care înseamnă '(despre oi sau capre) de culoare albă şi cu pete negre pe bot; (despre oi sau capre) de culoare neagră şi cu pete albe la urechi şi pe bot; (despre cai) negru-alb, sur; (despre câini) vânăt înspicat, cu pete de culoare deschisă'. CADE, DLR şi MDA îl dau cu etimologia necunoscută.

După George Giuglea (1909, p. 18), avem a face „cu un derivat adjectival **musculus*, *-a*, *-um*", rezultat prin „substituirea sufixului *-ulus* lui *-idus*", la fel ca în **fumulus* (< *fumidus*), din care provin rom. *fumur* şi friulanul *fumul*. Această explicaţie, aprobată de Pascu 1916, p. 57; Th. Capidan (1921–1922, p. 542; 1922–1923, p. 210) şi Ovid Densusianu (1934–1935, p. 49–50), este respinsă mai întâi de W. Meyer-Lübke (REW 5773a). Savantul german explică adjectivul atât ca moştenit din lat. *mūsculus* 'de culoarea şoarecelui' (vezi *ibidem*) cât şi ca derivat de la *múscă* (vezi *ibidem*, 5766). Tot ca derivat de la *múscă* îl dă şi DER, apreciind că explicaţia lui G. Giuglea e „cu probabilitate redusă".

Deşi găseşte „neîndoielnică existenţa unei legături între unele sensuri ale lui *múscă* [e vorba de cele date în DLR sub II. 1–3., 5. şi cel de 'pată neagră pe botul oii', semnalat de George Giuglea *loc. cit.* – nota n. D.L.] şi sensul '(oaie sau capră) cu pete' al lui *muscur*", Andrei Avram (1997) consideră „improbabilă provenienţa lui *múscur* din *muscă*", pentru că, după cum rezultă din Pascu 1916, p. 56, cu

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

suf. *-ur* „se formează diminutive [...], abstracte [...], nume de instrument şi cuvinte în care sufixul are valoare de indicator al «posesorului unei calităţi prin excelenţă»” (p. 94), iar „un eventual derivat *muscur(ă)* de la *muscă* n-ar intra în niciuna dintre aceste categorii”.

Cunoscând din DLR atestarea din Humuleşti a cuvântului *muscurátă* ca substantiv fem. cu sensul ‘oaie cu lâna albă şi cu pete negre pe bot’, Andrei Avram consideră că *muscur*, *-ă* este o formaţie regresivă de la *muscurát*, *-ă*, care ar fi moştenit din adjectivul latin **musculatus*, un derivat de la lat. *muscula* ‘musculiţă’, „ca şi *barbatus* de la *barba*” (p. 95).

Deşi nu am putut verifica atestarea din Humuleşti (materialul anchetelor dialectale A I–IX fiind, probabil, pierdut), avem convingerea că nu e vorba de un substantiv comun *muscurátă*, ci de un substantiv propriu *Muscurátă*, nume de „oaie cu lâna albă şi cu pete negre pe bot”, provenit din adj. *muscurát*, *-ă*, care este un derivat românesc, cu suf. *-at*, de la *múscur*, *-ă*, ca şi sinonimul *brezátă* (pl. *brezáte*) ‘(despre o oaie) cu pete albe pe botul negru’ (Adamclisi CŢ: ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, pş 154/2384/897), de la care provine *Brezată* [scris greşit în DA: *brezátă*] „nume de oaie brează” (Săgeata BZ: H II 186).

Atât formal cât şi semantic, *múscur* s-ar putea explica din lat. **musculus* ‘cu pete’, un derivat de la *musca*, cu sensul neatestat de ‘pată’. Cf. şi fr. *mouche* ‘idem’. Dacă se exclude categoric posibilitatea existenţei acestui derivat latin, *múscur* trebuie explicat ca un derivat cu suf. *-ur* (sau o formaţie analoagă după *fúmur*, *-ă*) de la *múscă* ‘pată neagră pe botul oii’, sens atestat de George Giuglea (vezi *supra*), încă viu în unele graiuri. Între numele care se dau oilor în Călineşti OT e şi *Breáza* „cu muscă pe nas” (ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, pş 130/2302/776). Cf., *supra*, *brúmură* < *brúmă*, *búfură* < *búfă*, *búhur* < *búhă*, *búzură* < *búză*, *ciúpură* < *ciup*, *cârciură* < *cârci* şi *mélciură* < *melci*.

PÁNTOŞ. *Pántoşa*, nume de oaie „cu pantă pe obraz” (Boiu Mare MM: NALR – *Crişana*, 2302/201), provine din adj. *pántoş*, *-ă*, necunoscut de DLR, care e un derivat, cu suf. *-oş*, e la *pántă*, variantă a lui *pată*.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

PÉTIŞ. *Pétişă* [p&Ťişi], nume dat unei oi oacheşe (Dumbrăviţa BH: NALR – *Crişana*, 2384/143), provine din adj. *pétiş*, variantă a lui **péteş*, care este un derivat, necunoscut de DLR, de la *péte*, pl. lui *pátă*, cu suf. *-eş*.

PIPIŢÁT ‘(despre oi) cu pete negre pe faţă’ a fost notat în C. A. Rosetti TL („cu faţa pipiţátă [cu pete negre pe faţă]”: ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, pş. 130/2302/872). Nu figurează în DLR.

E o variantă, rezultată prin asimilarea *u – i > i – i*, a lui **pupiţát* ‘idem’, un derivat, cu suf. *-at*, de la **pupíţ* ‘pată mică’, care, la rândul lui, e derivat, cu suf. *-iţ*, de la *pup* ‘idem’.

PLÁVOŞ. Adj. *plávoş*, cunoscut cu sensurile ‘puţin blond, plăviţ’ (fostele comune Brabeţi DJ, Dăbuleni DJ, Mârşani DJ: LRg. I 37), ‘cu lâna plăviţă’ (Popescu-Sireteanu 2005, p. 80), lipseşte din DLR.

E un derivat, cu suf. *-oş*, de la *plav*, cunoscut de DLR de prin Banat cu sensul ‘(mai ales despre boi) care are părul de culoare albă sau albă-gălbuie’ (< sb. *plav*).

ROŞCÁV. Adj. *roşcáv* ‘roşcat’ a fost inclus în DLR din GDO, unde se găseşte din Verbiţa DJ şi Seaca de Pădure DJ. Pentru etimologie, e raportat la *roşcát.*

Ca nume de oaie dat după culoarea lânii, *Roşcáva*, *Roşcávă* a fost notat în Balş OT şi Maglavit DJ (vezi NALR – *Oltenia*, vol. IV, h 756/934 leg., 975).

Roşcáv, *-ă* este un derivat, cu suf. *-av*, de la *roşcă* ‘persoană cu părul roşcat sau faţa roşcată’. Cf. *tântav* ‘bâlbâit, tâtâit’ < *tânt*, ar. *molav* 1. ‘molatic, greoi’; 2. ‘blând, blajin’ < *moale* (Pascu 1916, p. 281), *prostáv* < *prost* etc.

SÍE [síĥe], nume de oaie „fumurie” (Valea Ciorii IL: ALRR – *Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, pş. 30/2302/839), e o variantă, necunoscută de DLR, a lui *siv*, *-ă* ‘sur’, rezultată, probabil, din contaminarea acestuia cu *fumurie*.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

BIBLIOGRAFIE

ALR I = *Atlasul lingvistic român* publicat… de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I, vol. I, de Sever Pop, Cluj, 1938; vol. II, de Sever Pop, Sibiu – Leipzig, 1942.

ALRR – *Banat = Atlasul lingvistic român pe regiuni. Banat*, vol. III, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998.

ALRR – *Muntenia şi Dobrogea = Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia şi Dobrogea*, vol. V, de Teofil Teaha (coordonator), Bogdan Marinescu, Nicolae Saramandu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007.

Avram 1997 = Andrei Avram, *Contribuţii etimologice*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1997.

BDG = Vasile Breban, *Dicţionar general al limbii române.* Ediţie revăzută şi adăugită, vol. I–II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1992.

CADE = *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*. Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi*, de I.-A., […] Bucureşti, Editura Cartea Românească, [1931].

Capidan 1921–1922 = Th. Capidan, *Raporturile albano-române*, în DR, II, 1921–1922, p. 414–554.

Capidan 1922–1923 = Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române*, în DR, III, 1922–1923, p. 129–233.

CHEST. V = Răspunsuri la *Chestionarul V. Stâna, păstoritul şi prepararea laptelui*, Cluj, 1931 (cifra arabă de la numărător arată numărul chestiunii, cea de la numitor, numărul de ordine al localităţii. În unele localităţi, pe lângă răspunsurile la întrebările chestionarului, s-au comunicat, de obicei la sfârşit, ca adaos, şi alte cuvinte. În cazul unui asemenea cuvânt, în locul numărului întrebării se dă abrevierea Ad. [= Adaos]).

Cihac I, II = A. de Cihac, *Dictionnaire d’étymologie daco-romane*, [vol. I.]. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M., 1870; [vol. II.]. *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort s/M., 1879.

Conea 2010 = Ion Conea, *Clopotiva. Un sat din Haţeg*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010.

CV = „Cum vorbim”. Revistă pentru studiul şi explicarea limbii, Bucureşti, I, 1949 şi urm.

DA= *Dicţionarul limbii române* [publicat de Academia Română, sub redacţia lui Sextil Puşcariu], Bucureşti, 1913–1949.

Damé 1898 = Fr. Damé, *Încercare de terminologie poporană română*, Bucureşti, Stabilimentul Grafic I. V. Socec, 1898.

DELR = *Dicţionarul etimologic al limbii române (DELR)*, vol. I. *A–B*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

Densusianu 1934–1935 = Ovid Densusianu, *Aspecte lingvistice al păstoritului*, curs universitar, [II], 1934–1935.
Densusianu 1915 = Ovid Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co., Societate Anonimă, 1915.
DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2001.
DEX[1, 2] = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, [Bucureşti], Editura Academiei Române, 1975; ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
DGDS = Ion Ionică, Maria Marin (coord.), Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, I. *Literele A–C*.
DLR = *Dicţionarul limbii române*, serie nouă [publicat de Academia Română], tomul VI [M], Bucureşti, 1965 şi urm.
DM =*Dicţionarul limbii române moderne*, [Bucureşti], Editura Academiei Române, 1958.
DR =„Dacoromania". Buletinul Muzeului Limbei Române condus de Sextil Puşcariu, Cluj, I, 1920–1921 şi urm.
DU = Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbei române*. A cincea ediţiune, [Craiova], Editura Scrisul Românesc, [1925].
Gămulescu 1974 =Dorin Gămulescu, *Elementele de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1974.
GDO = *Glosar dialectal. Oltenia*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Academiei, 1967.
Giuglea 1909 = George Giuglea, *Cercetări lexicografice. Elemente latine în limba română*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", 1909.
Giuglea 1927–1928 = George Giuglea, *Note şi fapte de folclor şi filologie*, în DR, V, 1927–1928, p. 523–553.
H I–XVIII = Răspunsuri la *Chestionarul lingvistic* al lui B. P. Hasdeu (manuscris legat în 18 volume; cifra romană indică volumul manuscrisului, cea arabă localitatea anchetată).
Loşonţi 2000 = Dumitru Loşonţi, *Toponime româneşti care descriu forme de relief*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000.
Loşonţi 2007 = Dumitru Loşonţi, *Certitudini şi ipoteze etimologice*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2007.
LRg I= *Lexic regional*, I, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1960.
Mărgărit 2010 = Iulia Mărgărit, *Noi comentarii etimologice şi semantice*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010.
MCD = *Materiale şi cercetări dialectale*, I, [Bucureşti], Editura Academiei Române, 1960.
MDA = *Micul dicţionar academic*, vol. I–IV, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

NALR – *Crişana* = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Crişana*, material necartografiat.
NALR – *Oltenia* = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*, [vol. I–III] sub conducerea lui B. Cazacu; IV–V, de Teofil Teaha, Ion Ionică şi Valeriu Rusu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1967–1984.
Pamfile 1910 = T. Pamfile, *Industria casnică la români*, Bucureşti, 1910.
Pascu 1916 = G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1916.
Popescu-Sireteanu 2005 = Ion Popescu-Sireteanu, *Termeni păstoreşti în limba română*, vol. I, Iaşi, Princeps Edit, 2005.
Puşcariu 1922–1923 = Sextil Puşcariu, *Contribuţiuni fonologice*, în DR, III, 1922–1923, p. 378–397.
REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, ed. a III-a, Heidelberg, 1935.
Scriban = August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti*, Iaşi, Institutu de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939.
Scărlătoiu 1984 = Elena Scărlătoiu, *Autohton – latin – slav în vocabularul dialectelor aromân şi meglenoromân*, în *Studii de dialectologie*, Timişoara, Tipografia Universităţii din Timişoara, 1984.
Stoian 1934 = I. Stoian, *Păstoritul în Râmnicu Sărat*, în „Grai şi suflet”, VI, 1934.
Teaha 2005 = Teofil Teaha, *Cuvinte latineşti moştenite în graiurile româneşti actuale*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
Tomici 1998–1999 = Mile Tomici, *Dicţionar sârb-român*, vol. I–III, Temišvar, 1998–1999.
Gl. Argeş = D. Udrescu, *Glosar regional Argeş*, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1967.

Când ne referim la materialul încă nepublicat adunat pentru atlase, după sigla fiecăruia urmează numărul întrebării din chestionarul respectiv (ALR I, ALR II, NALR), despărţit prin bară oblică de numărul (numerele) cartografic(e) al(e) localităţii (localităţilor) anchetate.

În cazul unor cuvinte sau sensuri menţionate după DA, DLR ori MDA, am indicat şi sursele de unde aceste dicţionare le extrag, utilizând abrevierile lor.

ALTE ABREVIERI

adj. = adjectiv
cf. = (lat.) *confer*
fem. = feminin
fr. = francez(ă)
h. = hartă, hărţi
p. = pagină
pl. = plural
pş. = planşa
rom. = română, românesc
rut. = rutean

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)

lat. = latin(ă)
leg. = legendă
loc. cit. = locul citat
magh. = maghiar(ă)
sb. = sârb
scr. = sârbo-croat(ă)
suf. = sufix
s.v. = (lat.) *sub voce* ‘sub cuvântul’

SIMBOLURILE PENTRU JUDEŢE

AG = Argeş
AR = Arad
BC = Bacău
BH = Bihor
BV = Braşov
BZ = Buzău
CS = Caraş-Severin
CŢ = Constanţa
DJ = Dolj
GR= Giurgiu
IL = Ialomiţa
IL = Ialomiţa
MM = Maramureş
NT = Neamţ
OT = Olt
TL = Tulcea
TM = Timiş
TR = Teleorman

Dacă în cadrul unui articol numele unei localităţi se repetă, n-a mai fost indicat judeţul.

SUR LA TERMINOLOGIE PASTORALE
(*Résumé*)

Surtout à la base du matériau existant dans les Réponses au *Chestionarul V. Stâna, păstoritul şi prepararea laptelui*, Cluj, 1931 et dans les atlas linguistiques (nationaux et régionaux), on discute du point de vue étymologique une série de mots inexistants dans les dictionnaires (*bumbişă, căluşă, căciuliu, ciacovană, ceacovă, cocârn, îmbelciurat, măruşcă, moicoş, pantoş*, etc.) ou existants, mais ayant étymologie inconnue (*bufur, ciupur, juie, macoşă*), incorrectement (*bălţică, cârcior, juiană*) ou insuffisamment expliquée (*muscur, roşcav* etc.).

CUVINTE-CHEIE: *terminologia păstoritului, atlase lingvistice, etimologie*.
KEYWORDS: *pasturage terminology, linguistic atlases, etymology*.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21
dumitru_losonti@yahoo.com

BDD-V729 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:01 UTC)